

Adatok a Tardonai-dombság hal-, kétéltű- és hüllőfaunájához

VIZSLÁN TIBOR – PINGITZER BEÁTA – SZENTGYÖRGYI PÉTER

ABSTRACT: (Contribution to the knowledge of the fish, amphibian and reptilian fauna of the Tardona Hills)
The study is an introduction to the knowledge of the fish, amphibian and reptilian fauna of the Tardona Hills.

Korábbi két cikkünkben a Tardonai-dombság emlős SZENTGYÖRGYI-VIZSLÁN (1994) és madár faunáját VIZSLÁN-PINGITZER-SZENTGYÖRGYI (in print) próbáltuk bemutatni. Most a gerinces fauna hiányzó részeit a hal-, kétéltű- és hüllő faunát szeretnénk pótolni, eddigi ismereteink alapján. Irodalmi adatok csak VÁSÁRHELYI (1964) kéziratából és JACZKÓ (1993) Varbó környékére vonatkozó munkájából volt ismert néhány adat. Mi a részletesebb kutatásainkat már nyolc éve végezzük (1989-1996), az eddig összegyűlt anyagot adjuk közre az alábbiakban. A terület bemutatásától eltekintünk, mivel ezt az emlős fauna ismertetésénél már megtettük. Mivel az említett élőlénycsoportok a legjobban a vizes élőhelyekhez kapcsolódnak, felsorolás szinten megadjuk a terület legjelentősebb álló- és folyóvizeit. Állóvizek: A legjelentősebb a Nyögő-patak felduzzasztásával létesített varbói-tározó Varbón, majd Kazincbarcikán a Csónakázó-tó és a Herbolyai I, II, bányatavak, a Pece-patak árvíztárolói, Nagybarca Szalonka tanya kis tavai, Sajókápolna Békás-tó, Varbó Fónagysági-tó. Folyóvizek: Bán, Tardona, Harica, Nyögő, Bábony, Lyukó-patakok és a többi kisebb patakok tartoznak ide.

A határozáshoz PINTÉR (1989a) és (1989b), DELY (1964) és DELY (1983)-as munkáit használtuk fel.

Pisces

Salmo trutta m. fario: A Tardona-patakból több esetben sikerült kimutatni, főleg a patak felső részén és a Csónakázó-tó feletti részen. Varbón a Gyertyán-völgyben a Dobrica-patak felduzzasztásával egy mesterséges tóban nevelnek egyedeket. Innen a patakba vagy a tározóba történő kijutása nem kizárt.

Salmo gairdneri: Varbón a Gyertyán-völgyben nevelnek egyedeket.

Esox lucius: Telepítve a varbói-tározóba és a herbolyai-tóba, az utóbbiba kis számban.

Rutilus rutilus: Szinte minden állóvízben jelen van, a Nyögő-, Harica és Tardona patakokban alkalmilag előfordul.

Ctenopharyngodon idella: A varbói-tározóba többször telepítve.

Scardinius erythrophthalmus: A varbói-tározóban és a herbolyai-tóban előfordul, innen a Nyögő-patakba, illetve a Tardona-patakba bejutnak példányok.

Leuciscus leuciscus: A dombság vizeiből eddig csak a Tardona-patakból került elő kis számban.

Leuciscus cephalus: A Bán-, a Nyögő- és a Tardona-patakból fogtunk példányokat.

Aspius aspius: Alkalmilag a patakba került példányokat a Nyögő- és a Tardona-patakból sikerült fognunk. Érdekes, hogy a tavakból nem került elő.

Alburnus alburnus: Legtöbb állóvízben előfordul és gyakori. A Tardona-patakból Szűcs István szóbeli közlése alapján ismerjük.

Alburnoides bipunctatus: Eddig csak a Bán-pataokban találtuk, feltehetően itt sem gyakori.

Blicca bjoerkna: Csak a varbói-tározóban találtuk, ide feltehetően csalihalként lett telepítve, illetve így került a tározóba.

Abramis brama: Feltehetően telepítéssel került a varbói-tározóba és a Csónakázó-tóba.

Tinca tinca: A herbolyai- és a varbói-tározóban találtuk, de nem túl gyakori.

Barbus barbus: A Bán- és a Tardona-pataokban találtuk meg a fajt, feltehetően a Sajóból került az említett patakokba.

Barbus meridionalis petenyi: Valószínűleg rendszeresen előfordul a Bán-pataokban. (Szűcs István szóbeli közlése alapján a Tardona-pataokban is él.)

Gobio gobio: Varbón a tározóban és a Fónagysági-tóban is megtaláltuk. A patakok közül a Bán-, a Nyögő- és a Tardona-pataokban találtuk.

Rhodeus sericeus amarus: Szinte az összes állóvízben megtalálható, de nem gyakori.

Carassius carassius: A tavakba mindenütt telepítéssel került, de sehol sem gyakori.

Carassius auratus: Mint az előző faj.

Cyprinus carpio: A tavakba rendszeresen telepített faj, innen a patakokba kijuthat.

Hypophthalmichthys molitrix: A tavakba telepítve.

Aristichthys nobilis: Mint az előző faj. Már 20-30 kg-os példányokat is fogtak a varbói-tározón.

Noemacheilus barbatulus: A Nyögő- és a Tardona-pataokban viszonylag gyakori.

Cobitis taenia: Csak Szűcs István szóbeli közlése alapján van tudomásunk a faj Tardona-pataokban történő előfordulásáról.

Silurus glanis: Csak a varbói-tározóból ismert, telepített faj.

Ictalurus nebulosus: A horgászok telepítették bele a varbói-tározóba, különböző vizekből. Még ritka.

Lepomis gibbosus: Szinte az összes állóvízben megtaláltuk, de csak a Csónakázó-tóban gyakori.

Perca fluviatilis: A varbói-tározóban tömeges, a csónakázó és a herbolyai tavakban gyakori. Folyóvizek közül csak a Bán-pataokban találjuk.

Gymnocephalus cernuus: Csak a varbói-tározóban találtuk, de ritka.

Stizostedion lucioperca: A herbolyai-tavakban és a varbói-tározóban telepítve.

Amphibia

Salamandra salamandra: VÁSÁRHELYI (1964) Bánhorvátról és Parasznyáról említi. Mi Tardonán Billa-tározó környékén és a Tardona-patak mellett, Varbón a Fónagysági-tó mellett és a Nádas-völgyben találtuk.

Triturus cristatus: Csak VÁSÁRHELYI említi előfordulását Tardonáról. Mi nem találtuk.

Triturus vulgaris: A dombság területén elég ritka, bár több helyen is megtaláltuk. Lelőhelyei: Bánhorváti Bán-patak, Kondó Harica-patak, Nagybarca Szalonka, Radostyán Hagymás völgy, Sajóbáony Bábony-patak, Sajólászlófalva Bábony-patak, Tardona Tardona-patak, Varbó-tározó és különböző időszakos vízállásokban.

Bombina bombina: Egyetlen lelőhelyről ismert, Nagybarcán Szalonkán, de csak kis számban.

Bufo bufo: Viszonylag közönséges faj, de csak kis egyedszámban fordul elő a területen.

Szinte a dombság egész területén megtalálható, leggyakrabban a varbói-tározón és közvetlen környékén találkozhatunk vele.

Bufo viridis: Gyakori, lakott területek környékén szinte mindenütt megfigyeltük, bár sehol sem tömeges.

Hyla arborea: Gyakori, hangjukat főleg május végén – június elején, esetenként hallhatjuk.

Rana dalmatina: Közönséges, de sehol sem túl gyakori faj. A dombság egész területén megtalálható, elsőként találkozhatunk petecsomóival szinte minden vizes élőhelyen.

Rana temporaria: Ritka a dombságban, eddig Nagybarcán, Tardonán és Varbón a Bükk-lábi részekenél sikerült egy-egy példányt megfigyelni.

Rana „klepton” esculenta – Rana lessonae: A két fajt illetően a hazai szakirodalom nem egységes, terepi körülmények között a szétválasztást nem mindig tudtuk elvégezni, ezért a két faj előfordulási adatait összevontan közöljük. Lelőhelye: Alacska Alacska-patak, Bánhorvátai Bán-patak, Radostyán Nyögő-patak, Sajóbáony Bábony-patak, Varbó Nyögő-patak, Fónagysági-tó, tározó.

Rana ridibunda: Ritka a dombságban. Lelőhelyei: Herbolyai-tavak, Sajóbáony Ördög-patak völgye, Varbó Nyögő-patak és tározó.

Reptília

Emys orbicularis: A varbói-tó mellől JACZKÓ (1993) említi, illetve 1996 tavaszán is megfigyelték a fajt a tározón. (Dedis János szóbeli közlése.) Nem kizárt a faj esetleges mesterséges behurcolása sem. A herbolyai-tónál is láttak néha egy-egy példányt időlegesen. (Frank Lajos szóbeli közlése.)

Lacerta agilis: Gyakori, általánosan elterjedt faj, bár nagyobb számban nem találtuk. A faj var. *rubra* változatát eddig csak Varbón a tározó mellett és a Bene-réten figyeltük meg több példányban is.

Lacerta viridis: Ritka faj a dombságban. Lelőhelyei: Radostyán belterület, Parasznya Nagy-hegy, Sajóbáony környéke, Sajóivánka Tarkó-hegy, Tardona. Az elmúlt három évben (1994-96) nem sikerült megfigyelniünk a fajt a dombságban.

Anguis fragilis colchicus: Nem gyakori, főleg cserjés, bokros domboldalokon és erdőszéleken található. VÁSÁRHELYI Parasznyáról említi. Mi az alábbi leelőhelyeken találtuk a fajt: Alacska falu széle, Kazincbarcika Ádám-völgy, Nagybarca Tarkó-hegy, Parasznya Nagy-hegy, Sajóbáony Ortási-erdő, Tardona. JACZKÓ Varbón a Bene-rétről említi.

Elaphe longissima: Elég gyakori. Lelőhelyeit nem is részletezzük. VÁSÁRHELYI Alacskáról és Tardonáról említette.

Coronella austriaca: Nem túl gyakori, naps füves területeken, szőlőkben található. VÁSÁRHELYI Alacskáról említi. Mi az alábbi leelőhelyeken találtuk: Kazincbarcika Ádám-völgy, Sajóbáony belterület és gyártelep, Sajókápolna szőlőkben, Tardona Magas szőlő.

Natrix natrix: Közönséges gyakori faj. A leelőhelyeit nem részletezzük, mert mindenütt előfordul, a lakott területeken is gyakran megtalálható. JACKÓ Varbóról említi a faj var. persa változatát, mi nem találtuk.

Natrix tessellata: Ritka a dombságban. VÁSÁRHELYI Bánhorvátiból (Bán-völgy) említi. Mi az alábbi helyeken találtuk: Nagybarca Bán-patak, Tardona Tardona-patak, Varbó tározó mellett.

Irodalom

- DELY, O. Gy. (1964): Kétéltűek – Amphibia. Fauna Hungariae, XX. 3. Akadémiai Kiadó, Budapest
- DELY, O. Gy. (1983): Hüllők – Reptilia. Fauna Hungariae, XX. 4. Akadémiai Kiadó, Budapest
- JACZKÓ, Cs. (1993): A Varbói-tó és vidéke. Természet világa 11. sz. Diákpályázat melléklete
- PINTÉR, K. (1989a): Magyarország halai. Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 202.
- PINTÉR, K. (1989b): Halhatározó. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, p. 53.
- SZENTGYÖRGYI, P. – VIZSLÁN, T. (1994): A Tardonai-dombság emlős (Mammalia) faunája. Fol. Hist.-nat, Mus. Matr. 19: 201-209.
- SZENTGYÖRGYI, P. – VIZSLÁN, T. (1993): A Tardonai-dombság kételtű (Amphibia) és hüllő (Reptilia) faunája. (Kézirat)
- VÁSÁRHELYI, I. (1964): Borsod-Abaúj-Zemplén megye gerinces faunája. (Kézirat)
- VIZSLÁN, T. – PINGITZER, B. – SZENTGYÖRGYI, P. (in print): Adatok a Tardonai-dombság madárvilágához. Fol. Hist.-nat. Mus. Matr.

VIZSLÁN Tibor
PINGITZER Beata
H-3525 MISKOLC,
Madarász 12.

SZENTGYÖRGYI Péter
H-3700 KAZINCBARCIKA
Patak út 3